

HOMELIE OP DE DIES VAN DE OUD-ROOMS-KATHOLIEKE
AALMOEZENIERSKAMER (ORKA)

Utrecht, Sint Gertrudis, 25 september 2016, de gedenkdag van Port Royal.
Bij Lucas 16, 19-3: de parabel van arme Lazarus en de rijke.

Aartsbisschop Joris Vercammen

Zusters en Broeders,

“Nederland is een sterk land in een instabiele wereld.” Zo sloot een zelfverzekerde regering bij monde van de koning afgelopen dinsdag de troonrede af. De hele rede werd trouwens een opsomming van wat er allemaal al aan goeds tot stand gebracht is of nog wordt. “Dat ons land er nu beduidend beter voor staat dan een aantal jaren geleden is een collectieve prestatie.”, klinkt het elders in dezelfde rede waarbij ook nog het woord ‘trots’ viel. Toch klonk ook angst en onzekerheid door en die had vooral te maken met die instabiele wereld waarover sprake. Daardoor is het begrijpelijk dat we ons sterker gaan hechten aan het vertrouwde en het bekende. Meer nog: ieder die erbij wil horen zal dat vertrouwde en bekende moeten gaan onderschrijven door het ondertekenen van een ‘participatieverklaring’ die er vanaf volgend jaar komt. De Nederlandse waarden en normen moeten gerespecteerd worden. In de troonrede worden enkele opgesomd: scheiding van kerk en staat, vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst, gelijkheid van mannen en vrouwen en geen onderscheid naar ras, geloof of seksuele geaardheid. Allemaal heel belangrijke grondbeginselen. Wat echter opvalt is de defensieve toon waarmee een en ander gesteld wordt. “We vragen ons af of de verschillen in cultuur en normen en waarden niet te groot zijn (...)”, horen we de koning zuchten. Er moeten grenzen gesteld worden, grenzen waarbinnen we ons veilig weten.

Laat ons eens naar het evangelie van vandaag kijken en naar de verschillen in cultuur tussen de arme Lazarus en de Rijke. De purperen wereld van het succes staat er tegenover de wereld van hen die aan de grond zitten. De schittering van het leven als feest staat er tegenover de stank van de armoede van een hondenleven. Maar niets is er democratischer dan de dood. Die komt voor iedereen. Zo ook voor de rijke en de arme Lazarus. En het verhaal neemt een subversieve wending. De wijze waarop iemand sterft, zegt men vaak, is soms veel betekend voor de wijze waarop men heeft geleefd. En ook hier in de parabel is er groot verschil tussen de Rijke - is het al opgefallen dat hij niet bij name wordt genoemd? - en de arme Lazarus. De rijke sterft gewoon en wordt begraven terwijl de arme Lazarus door de engelen in de schoot van Abraham wordt gedragen (vers 22). In het eeuwig leven (in “het dodenrijk”) wordt de kloof die er tussen beide mensen eigenlijk altijd reeds bestond opeens heel duidelijk. Het blijkt nog maar de vraag te zijn wie er nu eigenlijk bovenligt. .. De Rijke, hoezeer zijn succes ook werd verklaard door Gods goedgunstig neerzien op hem, bevindt zich in feite ver van Abraham, de Vader van het geloof, terwijl de arme Lazarus een thuis vindt in de schoot van Abraham. Hij is met andere woorden een kind van Abraham en een kind van het geloof. Dat draagt de arme trouwens mee in zijn naam. ‘Lazarus’ betekent God helpt. Het is een naam die duidelijk maakt aan welke kant God staat.

Tegenover de overtuiging die ook bij velen uit de groep van Jezus’ toehoorders leefde - maar niet alleen bij hen - dat ‘succes’ te maken zou hebben met Gods zegen die op iemands leven rustte, richt de parabel onze aandacht op de succeslozen en benoemt hen als diegenen die werkelijk naar de Heer verwijzen. En daarom is de naam ‘Lazarus’ meer dan alleen maar een naam voor een individu, het is ook een wegwijzer voor mensen en voor een samenleving. Andere wegwijzers zijn er trouwens niet gegeven. Al degenen die op een of andere wijze “arm’ zijn, op een of andere wijze beroep doen op onze solidariteit, zijn representanten van Gods wet die ons op weg wil zetten naar een leven dat werkelijk kwaliteit heeft.

Misschien is het dat wel dat we misten in de troonrede: namelijk dat deze mensen uit die andere culturen die zo veel verschillen van de onze, ons ook gegeven worden om onze samenleving meer kwaliteit te geven. Dat ze zouden participeren aan wat wij al belangrijk zijn gaan vinden, mogen we hen rustig vragen. Tenminste...als wij ook bereid zijn te participeren aan hun nood en dus bereid zijn de kloof naar hen toe te overbruggen. Want dat is het: er gaapt een kloof tussen ons en hen, een kloof die niet benoemd wordt.

Trouwens, diezelfde kloof vinden we toch nog op andere plekken terug in onze samenleving. Kijk alleen nog maar naar de zorg en hoe die onder druk staat. Tussen hen die zorgbehoevend zijn en hen die voor die zorg zouden moeten betalen, gaapt er toch ook een kloof? De solidariteit is in onze samenleving in gevaar. Solidariteit en kwaliteit van relaties, verbondenheid en omzien naar elkaar, komen niet voor in de opsomming van de waarden waarvoor wij in ons land staan...

Het Christelijk Sociaal Congres, dat begin september in Doorn voor de honderste keer gehouden werd, had als thema: "geloof, angst en liefde". Velen van de sprekers vielen over het feit dat het woord 'hoop' uit de opsomming van de 'grote drie' in Paulus brief aan de Korinthiërs, was vervangen door 'angst'. Zeer bewust wilde het Congres daarmee aandacht vragen voor de angst die in het hart van vele Nederlanders min of meer leeft. Die angst is reëel. Het is de angst om de verbondenheid die dreigt te verdwijnen. Het is niet alleen - en misschien zelfs niet op de eerste plaats de angst voor hen uit de andere culturen - het is de angst dat het samenleven in ons land niet langer mogelijk is omdat mensen niet langer omzien naar elkaar. We moeten opnieuw de kracht van de verbondenheid zoeken, stelt het Congres en precies wij als christenen kunnen in dat verband een grote bijdrage leveren.

Die bijdrage bestaat erin dat wij ons laten gezeggen door hen aan wiens kant God te vinden is. Het begint, volgens het Congres, allemaal met een andere manier van kijken. Het gaat erom je niet af te sluiten maar geraakt te willen worden. Geraakt willen worden door de nood van de ander. Dan worden er bruggen geslagen en verdwijnt de angst en daagt er opnieuw hoop. Door verbondenheid geef je mensen, allen zo verschillend van elkaar, kansen om te participeren aan een gemeenschappelijke wereld. Het is nog maar de vraag of een min of meer afgedwongen participatieverklaring dat zal kunnen bewerken.

Die andere manier van kijken leren we hier rond deze altaartafel. Week na week worden we hier geraakt door dat Ene Slachtoffer, die man naar Gods hart waarmee de purperen wereld van de macht geen raad wist. Een instelling als de ORKA is een uitdrukking van die andere kijk die wij op de wereld, en concreet op onze stad, willen hebben. De ORKA laat zich gezeggen door noden in deze stad en commiteert zich samen met andere christenen aan het bouwen aan de verbondenheid. Dat doet ze namens ons allen en daar zijn we de ORKA erkentelijk om.

Maar in dat kader mag ook de gedenkdag van Port Royal die we ook vandaag vieren, niet onvermeld blijven. We staan toch op de schouders van deze gewetensvolle monialen die zich afkeerden van een geloof dat slechts de macht wilde dienen en bekeerden tot een leven in verbondenheid, met God en met de armen. Port Royal groeide niet alleen uit tot een centrum van Bijbelse vroomheid maar eveneens tot een baken van hoop voor de samenleving in het Frankrijk van de 17e eeuw. Tot ook zij slachtoffer werden van hen die niet verder konden kijken dan de eigen machtshonger.

Ik weet niet of Nederland een sterk land is in een instabiele wereld. Maar wat ik wel geloof is dat we door ons werken aan verbondenheid Nederland én die wereld wat betrouwbaarder kunnen maken. Met Gods genade. Zij die in nood zijn wijzen ons de weg.

Amen